

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Міжнародного гуманітарного
університету д.ю.н., професор

Костянтин ГРОМОВЕНКО

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

Галузь знань	<u>Е Інформаційні технології</u>
Спеціальність	<u>Е5 Кібербезпека та захист інформації</u>
Назва освітньої програми	<u>Кібербезпека</u>
Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський) рівень</u>

Одеса – 2025 рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

Протокол № 1 від 28 серпня 2025 року.

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін, кандидат філософських наук, доцент Іванова Оксана Станіславівна	+380672586884	okmegalodon2021@ukr.net

Завідувачка кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін
PhD з філософії

 Катерина МІХЕЙЦЕВА ЦІНГРОШ

Гарант освітньої програми,
к.т.н., доцент

 Лариса ЙОНА

Узгоджено
Начальник навчального відділу

 Лілія САЄНКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 4, загальна кількість годин – 120	Галузь – F Інформаційні технології Спеціальність – F5 Кібербезпека та захист інформації	Денна форма	Заочна форма
		обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1	
		Семестр:	
Мова навчання – українська	Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)	2	
		Лекційні заняття:	
		26	6
		Практичні заняття:	
		26	4
		Лабораторні роботи	
		0	0
		Самостійна робота	
		68	110
		Вид контролю:	
		екзамен	

Філософія є складовою частиною навчального процесу у підготовці фахівців зі спеціальності F5 «Кібербезпека та захист інформації», а також обов'язковим компонентом освітньої програми для здобуття освітнього рівня «бакалавр» циклу загальної гуманітарної підготовки й спрямована на формування загальних компетентностей, розвиток світоглядної культури, критичного мислення та навичок аналізу етичних і соціальних аспектів професійної діяльності у сфері кібербезпеки.

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія» є забезпечення здобувачів знаннями з питань фундаментальних основ буття, пізнання, цінностей та етики з урахуванням сучасних викликів інформаційного суспільства та необхідності сталого розвитку України, а також набуття практичних навичок застосування філософських методів для аргументації, прийняття рішень, дотримання принципів академічної доброчесності та усвідомлення цінностей громадянського суспільства під час виконання професійних обов'язків.

ПРЕРЕКВІЗИТИ. Дисципліна вивчається у другому семестрі та спирається на загальні гуманітарні знання, здобуті у закладах загальної середньої освіти, а також на навички критичного осмислення, що формуються під час вивчення «Української мови (за професійним спрямуванням)» (ОК 1).

ПОСТРЕКВІЗИТИ. Набуті навички критичного та системного мислення, аналізу і синтезу інформації підтримують засвоєння всіх подальших фахових дисциплін, зокрема «Управління інформаційною та кібербезпекою» (ОК 30), а також є особливо корисними при підготовці та захисті кваліфікаційної роботи (ОК 36).

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ, ТА ДОСЯГНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі реалізації програми дисципліни «Філософія» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі кібербезпеки та захисту інформації.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 6. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 7 Здатність ухвалювати рішення и діяти дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК 8. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Навчальна дисципліна «Філософія» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (РН), передбачених освітньою програмою:

РН 1. Вільно спілкуватися державною мовою усно та письмово при виконанні професійних обов'язків.

РН 3. Застосовувати принцип неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності у професійній діяльності.

РН 4. Організовувати власну професійну діяльність, обирати і використовувати оптимальні методи та способи розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у професійній діяльності, оцінювати їхню ефективність

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знання:

- основні категорії та поняття філософії, їх роль у формуванні світогляду фахівця;
- структуру філософського знання та основні етапи розвитку філософської думки;
- логічні закони та форми мислення, принципи побудови аргументації;
- структуру наукового пізнання, методи наукового дослідження та критерії істинності знання;
- філософські засади аналізу цифрової реальності, штучного інтелекту та людино-машинної взаємодії;
- етичні принципи професійної діяльності інженера програмного забезпечення, проблематику доброчесності та неприпустимості корупції;
- соціальні, економічні та культурні чинники розвитку цифрового суспільства.

Уміння:

- аналізувати світоглядні та методологічні аспекти професійної діяльності;
- застосовувати логічні закони для побудови несуперечливих міркувань та аргументів;
- здійснювати критичну оцінку інформації з різних джерел;
- аналізувати етичні дилеми, пов'язані з розробленням та впровадженням програмного забезпечення;
- оцінювати вплив цифрових технологій на суспільство та особистість;
- враховувати принципи людиноцентрованості при осмисленні проектування людино-машинного інтерфейсу.

Навички:

- логічного аналізу та аргументованого викладу власної позиції;
- роботи з науковими та інформаційно-довідниковими джерелами;
- виявлення маніпулятивних прийомів у інформаційному середовищі;
- прийняття обґрунтованих рішень з урахуванням етичних і соціальних наслідків;
- самоорганізації та безперервного професійного розвитку в умовах цифрової трансформації.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Філософія як мета-мова науки та специфіка світогляду. Основи методології наукового пізнання. Логіка і методологія науки як основа раціонального мислення та алгоритмізації.

Світогляд як цілісна система уявлень про світ, людину та їх взаємозв'язки, його історичні типи: міфологічний, релігійний та філософський. Предмет і функції філософії, структура філософського знання: онтологія, гносеологія, логіка, етика, антропологія. Основне питання філософії та його значення для формування системного мислення фахівця з кібербезпеки. Співвідношення філософії та науки, філософія як мета-мова та методологічна основа моделювання загроз і проектування систем захисту інформації. Категорії «системність», «цілісність» та «метод» у філософському осмисленні інформаційних структур. Формальна логіка як інструмент коректного мислення, верифікації протоколів безпеки та формалізації знання. Закони тотожності, несуперечності, виключеного третього та достатньої підстави. Форми мислення: поняття, судження, умовивід, силогістична структура аргументації в аналітичних звітах. Дедукція, індукція та аналогія як типи міркувань у розслідуванні кіберінцидентів. Логічні помилки, маніпулятивні прийоми в інформаційному середовищі та методи їхнього виявлення. Структура наукового пізнання: суб'єкт, об'єкт і знання, чуттєвий та раціональний рівні. Поняття істини, абсолютний і відносний характер істини, критерії істинності знання в кібернетичних системах. Методи наукового пізнання: аналіз, синтез, моделювання, експеримент, пенетраційне тестування як форма наукової перевірки. Гіпотеза і теорія, парадигма і наукова революція в ІТ-сфері. Верифікація і фальсифікація як критерії науковості моделей загроз. Філософське обґрунтування академічної доброчесності як умови достовірного знання: від платонівської діалектики до сучасних стандартів наукової комунікації. Етичні імперативи наукової та інженерної діяльності: чесність, прозорість, відповідальність за наслідки пізнання. Історичні передумови сучасної наукової раціональності та їх відображення в алгоритмічній культурі фахівця з кібербезпеки.

Тема 2. Історична динаміка філософських ідей: від натурфілософії до технократії.

Рационалізм Р. Декарта та методологічний сумнів, емпіризм Ф. Бекона та Д. Локка як підвалини сучасного індуктивного методу в аналізі даних та кіберрозвідці. Г. Лейбніц і концепція «універсальної характеристики», передумови формалізації знання та символічної логіки, що стали фундаментом алгоритмізації. Діалектичний підхід німецької класичної філософії та зміна наукової картини світу під впливом інформаційних технологій. Еволюція етичних уявлень: від античної чесноти до сучасної професійної етики та кіберетики. Філософський аналіз корупції як соціально-історичного феномену: інституційні, культурні та моральні виміри. Принцип неприпустимості корупції в професійній діяльності, доброчесність як основа довіри до цифрових систем. Ідея служіння суспільству у філософії Просвітництва та її актуальність для сучасного фахівця з інформаційної безпеки, який забезпечує захист критичної інфраструктури та прав громадян. Філософські аспекти рухової активності у формуванні здорового способу життя: тілесність як умова стійкості розуму та професійної довголічності в умовах високого навантаження. Баланс між інтелектуальною працею та фізичною активністю як елемент професійної культури та превенції вигорання. Історичні моделі гармонійного розвитку особистості та їх адаптація до вимог цифрової ери. Порівняльний аналіз античного дедуктивного методу та сучасних підходів до верифікації програмного забезпечення і аудитів безпеки. Філософський діалог між історичними парадигмами мислення та сучасними викликами кіберпростору. Роль історичної пам'яті у формуванні стійкої професійної ідентичності та відповідального ставлення до технологічного прогресу.

Тема 3. Онтологія та природа віртуального

Категорія буття та проблема субстанції в умовах цифрової трансформації. Специфіка онтологічного статусу даних, алгоритмів, віртуальних середовищ та цифрових активів. Співвідношення матеріального носія та нематеріальної інформації, хмарні обчислення як розподілена форма існування даних. Категорії «можливого» та «дійсного» в ігрових симуляціях, кіберпросторі та моделях кіберзагроз. Концепція симулякрів Ж. Бодріара та філософське осмислення віртуальної реальності як автономної онтологічної площини. Співвідношення реальності та цифрової моделі, проблема гіпотези симуляції. Онтологічний статус NFT та криптоактивів: об'єкт, ідея чи відношення? Етична онтологія цифрових активів: чесність у створенні, використанні та монетизації віртуальних об'єктів. Філософське осмислення маніпуляцій даними, фальсифікації та «цифрового шахрайства» як порушення онтологічної цілісності інформаційного простору. Криптографія як інструмент підтвердження автентичності та збереження онтологічної ідентичності об'єктів у мережі. Захист даних як філософсько-практична задача забезпечення достовірності буття в цифровому середовищі. Вплив віртуалізації на трансформацію сприйняття реальності та формування нової онтологічної свідомості фахівця з кібербезпеки. Відповідальність за збереження цілісності інформаційних екосистем та етичне ставлення до цифрових артефактів. Аналіз гіпотези симуляції крізь призму класичної онтології та сучасних кібернетичних теорій.

Тема 4. Логіка, епістемологія та штучний інтелект

Епістемологічна структура пізнання в умовах розвитку штучного інтелекту. Межі формалізації: чому не все знання можна перетворити на код? Проблема інтуїції у процесі пізнання та її відсутність у машинному навчанні. Теорема Геделя про неповноту як

філософське обмеження будь-яких формальних систем, включаючи алгоритми кіберзахисту. Епістемологічний статус «чорної скриньки» (Black Box) у нейромережах: проблема інтерпретованості рішень ШІ в системах виявлення аномалій. Індукція та узагальнення в машинному навчанні, ризики навчання на упереджених або маніпульованих даних. Епістемологічна відповідальність розробника: як недостовірні дані породжують системні кіберризики та сценарії успішних атак. Логічні та етичні критерії оцінки якості алгоритмів: прозорість, верифікованість, відсутність упередженості як прояви професійної доброчесності. Тест Тюрінга як критерій машинного інтелекту, аргумент «Китайської кімнати» Дж. Серля і проблема розуміння. Сильний і слабкий штучний інтелект, автономність алгоритмічних систем у кіберобороні. Взаємодія людини та ШІ в процесі аналізу загроз: розподіл епістемологічної відповідальності. Філософські аспекти довіри до автоматизованих систем реагування. Межі автоматизації кібербезпеки та необхідність людського експертного судження у критичних ситуаціях. Логічне моделювання етичних дилем у коді систем автономного захисту.

Тема 5. Філософська антропологія: людина в цифрову епоху

Філософське переосмислення людини в умовах тотальної цифровізації. Смерть «автора» та «суб'єкта» в епоху генеративного мистецтва та автономних алгоритмів: проблема відповідальності за згенерований контент та кіберзагрози. Тілесність у віртуальному світі, філософський аналіз ідентичності в метавсесвіті та цифрових аватарах. Біологічний, соціальний і технологічний виміри людської природи. Поняття «цифрового безсмертя»: етико-філософські аспекти архівації свідомості, цифрових слідів та посмертного управління даними. Трансгуманізм і постгуманізм як проекти трансформації людини, межі технологічного вдосконалення. Цифрова ідентичність як новий антропологічний конструкт, проблеми захисту особистих даних та кібергідності. Професійна ідентичність фахівця з кібербезпеки: ціннісні орієнтири, моральний вибір, відповідальність перед суспільством. Філософське осмислення конфлікту інтересів, лояльності та професійного обов'язку в умовах цифрового середовища. Людина як суб'єкт безпеки, а не об'єкт контролю в архітектурі кіберзахисту. Концепція цифрового гуманізму: захист прав, свобод та гідності людини в автоматизованому світі. Роль фахівця з кібербезпеки як гаранта цифрової автономії особистості. Порівняльний аналіз людської свідомості, творчості та моралі з можливостями штучного інтелекту. Формування нової етики взаємодії людини та машини в професійному середовищі.

Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії

Інформаційне суспільство як новий етап розвитку цивілізації, концепції постіндустріального розвитку. Зміна природи праці: від фізичних зусиль до інтелектуального сервісу, управління даними та кібероперацій. Глобалізація та локалізація (глокалізація) в ІТ-індустрії: культурні та етичні виклики, транскордонний характер кіберзагроз та міжнародне співробітництво. Соціальні мережі як простір нової публічності: загроза «інформаційних бульбашок», маніпуляцій та кіберпропаганди. Концепція паноптикуму М. Фуко та його трансформація у цифровий паноптикум. Big Data як інструмент соціального впливу і контролю, співвідношення приватності і публічності в мережевому середовищі. Корупція як соціальний феномен: філософський аналіз інституційних, культурних та технологічних детермінант. Роль відкритості (Open Source, Open Data) у формуванні прозорого суспільства: філософське обґрунтування антикорупційного потенціалу технологій. Open Source як

соціальна модель професійної співпраці та колективної відповідальності за безпеку коду. Людиноцентрованість інтерфейсів програмного забезпечення та систем кіберзахисту: трансформація праці та ергономіка безпеки. Прогнозування розвитку суспільства 5.0: як ШІ змінить соціальну ієрархію та розподіл влади. Філософія історії в цифрову епоху: технологічний прогрес як драйвер соціальних змін та етичних трансформацій.

Тема 7. Етика та професійна відповідальність фахівця з комп'ютерних наук (Digital Ethics)

Предмет етики, структура моральної свідомості, моральні цінності та норми в цифровому середовищі. Деонтологія і утилітаризм як базові етичні стратегії, категоричний імператив І. Канта. Професійна етика, кодекси АСМ та IEEE, моральна відповідальність за код та архітектуру систем захисту. Розробник чи власник алгоритму: розподіл відповідальності за кіберінциденти. Академічна доброчесність і неприпустимість корупції як фундаменти професійної діяльності. Філософський аналіз корупційних ризиків у сфері закупівель ПЗ, доступу до даних та сертифікації. Принцип неприпустимості будь-яких проявів недоброчесності, громадянські цінності та соціальна відповідальність фахівця з кібербезпеки. Професійна ідентичність в умовах цифрової трансформації. Алгоритмічна упередженість і соціальна справедливість у цифровому середовищі. Етика великих даних: право на забуття проти права на інформацію, захист персональних даних як етичний імператив. Проблема «технологічного насильства», кібербулінгу та кіберзлочинності: філософські корені агресії в мережі. Дилема вагонетки в контексті автономних систем безпеки та безпілотних алгоритмів реагування. Етичне проєктування і принципи Ethics by Design, інтеграція етичних норм на етапі архітектури кіберсистем. Відповідальність за наслідки впровадження захисних рішень, баланс між безпекою та свободою, етика «білих хакерів» та responsible disclosure.

Тема 8. Філософія науки та техніки: виклики майбутнього

Наукові революції Т. Куна та зміна мов програмування, парадигм кібербезпеки та архітектур захисту як зміна наукових парадигм. Чи є техніка нейтральною, чи вона нав'язує нам певну ідеологію? Технологічний детермінізм та його критика, роль людського чинника в розвитку інфраструктури безпеки. Філософія техніки як осмислення співвідношення природи, суспільства та штучних систем. Технологічна сингулярність: філософський аналіз меж «пост-науки» та «пост-етики». Екзистенційні ризики неконтрольованого розвитку ШІ, кіберзброї та автономних систем. Відповідальність за майбутнє у філософії Г. Йонаса: етичні імперативи для фахівця з кібербезпеки при розробці та впровадженні ІТ-рішень. Екологічний слід цифрових технологій, енергоефективність центрів обробки даних та відповідальність за сталий розвиток. Філософське осмислення сталого розвитку України: роль цифрових технологій у побудові прозорого, демократичного, некорумпованого суспільства. Кібербезпека як гарант цифрового суверенітету та національної стійкості. Візія фахівця майбутнього: синтез філософа, митця та програміста. Креативність, системне мислення та етична рефлексія як ключові компетентності в умовах невизначеності. Філософська підготовка як основа адаптивності, інноваційності та відповідального лідерства в кіберпросторі.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		Лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Філософія як мета - мова науки та специфіка світогляду. Основи методології наукового пізнання. Логіка і методологія науки як основа раціонального мислення та алгоритмізації.	12	2	2	8	12	2		10
Тема 2. Історична динаміка філософських ідей: від натурфілософії до технократії. Філософські аспекти рухової активності у формуванні здорового способу життя.	16	2	4	10	12		2	10
Тема 3. Онтологія та природа віртуального	12	2	2	8	20			20
Тема 4. Логіка, епістемологія та штучний інтелект. Цифрова реальність, проблема свідомості, межі формалізації знання і машинний інтелект.	16	4	4	8	20			20
Тема 5. Філософська антропологія: людина в цифрову епоху	16	4	4	8	12	2		10
Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії. Інформаційне суспільство, цифровий контроль, трансформація праці та людиноцентрованість інтерфейсів програмного забезпечення.	16	4	4	8	12		2	10
Тема 7. Етика та професійна відповідальність фахівця з комп'ютерних наук (Digital Ethics). Професійна етика, доброчесність і неприпустимість корупції, алгоритмічна упередженість і Ethics by Design.	16	4	4	8	12	2		10
Тема 8. Філософія науки та техніки: виклики майбутнього	16	4	2	10	20			20
Усього годин	120	26	26	68	120	6	4	110
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЕКЗАМЕН								

5. ПРАКТИЧНІ РОБОТИ

Назва теми	Кількість годин	
	Денна форма	Заочна форма
Тема 1. Філософія як мета-мова науки та специфіка світогляду. Основи методології наукового пізнання. Логіка і методологія науки як основа раціонального мислення та алгоритмізації. 1. Аналіз світоглядних позицій та їх вплив на архітектурне мислення фахівця з кібербезпеки. 2. Категорії «системність», «цілісність» та «метод» у проектуванні складних інформаційних систем. 3. Філософські припущення в основі наукових теорій: від теорії алгоритмів до моделей кіберзагроз. 4. Академічна доброчесність та етичні імперативи наукової діяльності в IT-сфері.	2	
Тема 2. Історична динаміка філософських ідей: від натурфілософії до технократії. Філософські аспекти рухової активності у формуванні здорового способу життя. 1. Раціоналізм Декарта та емпіризм Бекона як методологічні засади сучасної	4	2

аналітики даних. 2. Концепція Лейбніца «універсальної характеристики» та витоки формалізації знання. 3. Порівняння античного дедуктивного методу та сучасних підходів до верифікації програмного коду. 4. Філософський аналіз корупції та ідея служіння суспільству в діяльності фахівця з інформаційної безпеки.		
Тема 3. Онтологія та природа віртуального 1. Онтологічний статус цифрових об'єктів, даних та алгоритмів у кіберпросторі. 2. Категорії «можливого» та «дійсного» в ігрових симуляціях та моделях кібератак. 3. Філософський аналіз хмарних обчислень як розподіленої форми існування інформації. 4. Етична онтологія цифрових активів (NFT, криптоактиви) та проблема «цифрового шахрайства».	2	
Тема 4. Логіка, епістемологія та штучний інтелект. Цифрова реальність, проблема свідомості, межі формалізації знання і машинний інтелект. 1. Межі формалізації знання та роль інтуїції в машинному навчанні. 2. Епістемологічний статус «чорної скриньки» нейромереж: проблема інтерпретованості рішень ШІ. 3. Індукція та узагальнення в алгоритмах виявлення кіберзагроз та аналізу Big Data. 4. Епістемологічна відповідальність розробника та критерії прозорості і верифікованості алгоритмів.	4	
Тема 5. Філософська антропологія: людина в цифрову епоху 1. Трансформація ідентичності та тілесності у віртуальному середовищі та метавсесвіті. 2. Проблема авторства, суб'єктності та відповідальності в епоху генеративного ШІ. 3. Концепція «цифрового безсмертя» та етичні аспекти архівації даних і цифрових слідів. 4. Формування професійної ідентичності, морального вибору та конфлікту інтересів фахівця з кібербезпеки.	4	
Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії. Інформаційне суспільство, цифровий контроль, трансформація праці та людиноцентрованість інтерфейсів програмного забезпечення. 1. Зміна природи праці: від фізичних зусиль до інтелектуального сервісу та управління даними. 2. «Інформаційні бульбашки», кіберпропаганда та цифровий паноптикум у соціальних мережах. 3. Глокалізація в IT-індустрії та транскордонні виклики кібербезпеки. 4. Феномен Open Source/Open Data як філософська основа прозорого та антикорупційного суспільства.	4	2
Тема 7. Етика та професійна відповідальність фахівця з комп'ютерних наук (Digital Ethics). Професійна етика, доброчесність і неприпустимість корупції, алгоритмічна упередженість і Ethics by Design. 1. Розподіл моральної відповідальності за код між розробником, компанією та кінцевим користувачем. 2. Етика великих даних: баланс між правом на забуття, конфіденційністю та свободою інформації. 3. Кібербулінг та «технологічне насильство»: філософські корені деструктивної поведінки в мережі. 4. Вирішення етичних дилем (наприклад, «проблема вагонетки») в контексті автономних систем реагування та Ethics by Design.	4	
Тема 8. Філософія науки та техніки: виклики майбутнього	2	

1. Паралелі між науковими революціями Т. Куна та зміною архітектурних парадигм у кібербезпеці.		
2. Технологічний детермінізм: чи є техніка нейтральним інструментом чи ідеологічним драйвером розвитку?		
3. Філософський аналіз технологічної сингулярності, екзистенційних ризиків ШІ та кіберзброї.		
4. Етичний імператив відповідальності за майбутнє (Г. Йонас) у проєктуванні сталих цифрових екосистем та кібербезпеки України.		
Загалом	26	4

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи здобувачів відносяться наступні види діяльності:

1. Опрацювання лекційного матеріалу.
2. Підготовка до практичних занять.
3. Консультації з викладачем впродовж семестру.
4. Ознайомлення з додатковою літературою відповідно до зазначених у програмі тем.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка індивідуальних завдань у вигляді презентацій або рефератів.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Філософія як мета-мова науки та специфіка світогляду 1.1. Філософія як фундаментальна основа наукового пізнання та світоглядної рефлексії. 1.2. Категорії «системність», «цілісність», «метод» у філософії та їх значення для архітектурного мислення фахівця з кібербезпеки. 1.3. Співвідношення наукової картини світу та повсякденного світогляду в умовах цифрової трансформації. 1.4. Філософське обґрунтування академічної доброчесності як умови можливості достовірного знання: від Платона до сучасних стандартів. 1.5. Етичні імперативи наукової діяльності: чесність, прозорість, відповідальність за наслідки пізнання. <u>Практичні питання:</u> Проаналізуйте структуру будь-якої наукової теорії (напр., теорія алгоритмів). Які філософські припущення лежать в її основі? <i>Творче завдання:</i> Створити інтелект-карту (Mind Map) «Генеалогія мого світогляду: як технології змінили моє сприйняття реальності».	8	10
2	Тема 2. Історична динаміка філософських ідей: від натурфілософії до технократії 2.1. Раціоналізм Декарта та емпіризм Бекона: методологічні засади сучасної науки та ІТ. 2.2. Концепція «Універсальної характеристики» Лейбніца: передумови формалізації знання. 2.3. Еволюція етичних уявлень у філософії: від античної чесноти до сучасної професійної етики. 2.4. Філософський аналіз корупції як соціально-історичного феномену: інституційні, культурні та моральні виміри. 2.5. Ідея служіння суспільству у філософії Просвітництва та її актуальність для сучасного фахівця з інформаційної безпеки. <u>Практичні питання:</u> Порівняйте античний дедуктивний метод та сучасний підхід до верифікації програмного забезпечення. <i>Творче завдання:</i> Написати уявний «діалог» між Арістотелем та розробником ШІ про	10	10

	природу логічних категорій.		
3	Тема 3. Онтологія та природа віртуального 3.1. Специфіка буття цифрових об'єктів: онтологічний статус даних, алгоритмів, віртуальних середовищ. 3.2. Категорії «можливого» та «дійсного» в ігрових симуляціях та кіберпросторі. 3.3. Проблема субстанції в хмарних обчисленнях: філософський аналіз розподіленого зберігання. 3.4. Етична онтологія цифрових активів: чесність у створенні, використанні та монетизації віртуальних об'єктів (на прикладі NFT, криптоактивів). 3.5. Філософське осмислення маніпуляцій даними та «цифрового шахрайства» як порушення онтологічної цілісності інформаційного простору. <u>Практичні питання:</u> Обґрунтуйте онтологічний статус NFT (невзаємозамінних токенів). Це об'єкт, ідея чи відношення? <i>Творче завдання:</i> Розробити есе-дискурс «Світ як код: аналіз гіпотези симуляції з позиції класичної онтології».	8	20
4	Тема 4. Логіка, епістемологія та штучний інтелект 4.1. Межі формалізації: чому не все знання можна перетворити на код? 4.2. Проблема інтуїції у процесі пізнання та машинне навчання. 4.3. Епістемологічний статус «чорної скриньки» (Black Box) у нейромережах: проблема інтерпретованості. 4.4. Епістемологічна відповідальність розробника: як недостовірні дані або маніпуляції в тренуванні ШІ породжують системні ризики та корупційні сценарії. 4.5. Логічні та етичні критерії оцінки якості алгоритмів: прозорість, верифікованість, відсутність упередженості як прояви професійної доброчесності. <u>Практичні питання:</u> Опишіть процес навчання нейромережі через філософські категорії «індукція» та «узагальнення». <i>Творче завдання:</i> Побудувати логічну модель (силогізми) для вирішення базової етичної задачі в коді.	8	20
5	Тема 5. Філософська антропологія: людина в цифрову епоху 5.1. Смерть «автора» та «суб'єкта» в епоху генеративного мистецтва: хто відповідає за результат? 5.2. Тілесність у віртуальному світі: філософський аналіз ідентичності в метавесвіті. 5.3. Поняття «цифрового безсмертя»: етико-філософські аспекти архівації свідомості. 5.4. Професійна ідентичність фахівця з кібербезпеки: ціннісні орієнтири, моральний вибір, відповідальність перед суспільством. 5.5. Філософське осмислення конфлікту інтересів, лояльності та професійного обов'язку в умовах цифрового середовища. <u>Практичні питання:</u> Складіть порівняльну таблицю «Людина vs Андроїд» за критеріями свідомості, творчості та моралі. <i>Творче завдання:</i> Розробити концепт «Маніфесту цифрового гуманізму» для захисту прав людини в автоматизованому світі.	8	10
6	Тема 6. Соціальна філософія та філософія історії 6.1. Зміна природи праці: від фізичних зусиль до інтелектуального сервісу та управління даними. 6.2. Соціальні мережі як простір нової публічності: загроза «інформаційних бульбашок» та маніпуляцій. 6.3. Глобалізація та локалізація (глокалізація) в IT-індустрії: культурні та етичні виклики. 6.4. Корупція як соціальний феномен: філософський аналіз інституційних, культурних та технологічних детермінант. 6.5. Роль відкритості (Open Source, Open Data) у формуванні прозорого суспільства: філософське обґрунтування антикорупційного потенціалу технологій. <u>Практичні питання:</u> Проаналізуйте феномен «Open Source» як реалізацію соціальної утопії про спільне володіння знаннями. <i>Творче завдання:</i> Створити сценарій-прогноз (свот-аналіз) «Суспільство 5.0: як ШІ змінить соціальну ієрархію до 2050 року».	8	10

7	Тема 7. Етика та професійна відповідальність фахівця з комп'ютерних наук (Digital Ethics). 7.1 Моральна відповідальність за код: розробник чи власник алгоритму? 7.2 Проблема «технологічного насильства» та кібербулінгу: філософські корені агресії в мережі. 3. Етика великих даних: право на забуття проти права на інформацію. Практичні питання: Вирішіть кейс про «Проблему вагонетки» для безпілотного авто, використовуючи різні етичні теорії.	8	10
8	Тема 8. Філософія науки та техніки: виклики майбутнього 8.1. Наукові революції Т. Куна та зміна мов програмування як зміна парадигм. 8.2. Чи є техніка нейтральною, чи вона нав'язує нам певну ідеологію? Технологічний детермінізм та його критика. 8.3. Технологічна сингулярність: філософський аналіз меж «пост-науки» та «пост-етики». 8.4. Відповідальність за майбутнє (Г. Йонас) у контексті розробки та впровадження ІТ-рішень: етичні імперативи для фахівця з кібербезпеки. 8.5. Філософське осмислення сталого розвитку України: роль цифрових технологій у побудові прозорого, демократичного, некорумпованого суспільства. Практичні питання: Опишіть екологічний слід цифрових технологій через поняття «відповідальності за майбутнє» Г. Йонаса. Творче завдання: Підготувати презентацію-візію «Інженер майбутнього: синтез філософа, митця та програміста».	10	20
Усього годин		68	110

7. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Види контролю	Складові оцінювання
Поточний контроль, який здійснюється під час проведення практичних (лабораторних) занять, виконання самостійної роботи, індивідуальних завдань, дослідної роботи здобувача тощо	50%
Підсумковий контроль, який здійснюється у ході проведення екзамену	50%

Методи діагностики знань (контролю)	Фронтальне опитування, розв'язання практичних завдань, тестування здобувачів, наукові доповіді, реферати, усні повідомлення, екзамен
-------------------------------------	--

Питання для підсумкового контролю

1. Філософія як специфічний тип світогляду. Співвідношення філософії та науки.
2. Основне питання філософії та дві його сторони (онтологічна та гносеологічна).
3. Антична натурфілософія: пошук першопочатку світу (архе) та народження наукового стилю мислення.
4. Вчення Платона про ідеї та «Печеру»: філософські витоки концепції віртуальної реальності.
5. Логіка Арістотеля як фундамент формалізації знань та побудови алгоритмів.
6. Раціоналізм Р. Декарта: роль методологічного сумніву та інтелекту в пізнанні.
7. Емпіризм Ф. Бекона та Д. Локка: досвід як джерело даних (Data-driven approach у філософії).
8. Г. Лейбніц як філософ та математик: концепція універсальної характеристики та двійкової логіки.
9. Німецька класична філософія (І. Кант, Г. Гегель): роль категорій розуму та діалектичного розвитку.

10. Постмодернізм та концепція симулякрів Ж. Бодріяра: аналіз копій без оригіналів у цифровому світі.
11. Категорія буття у філософії. Матеріальне та ідеальне буття в контексті Hardware та Software.
12. Філософське розуміння простору та часу: від субстанційної моделі до реляційної (мережевої).
13. Проблема свідомості: природа людського мислення та можливість його комп'ютерного моделювання.
14. Структура пізнання: чуттєве та раціональне. Роль інтуїції та логічного виводу.
15. Поняття істини у філософії та науці. Критерії істинності знання в епоху постправди.
16. Методи наукового пізнання: аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання та експеримент.
17. Епістемологічні проблеми штучного інтелекту: аргумент «Китайської кімнати» Дж. Серля.
18. Проблема людини у філософії: біологічне, соціальне та духовне.
19. Філософія техніки: техніка як «продовження органів» людини (Е. Капп) та загроза відчуження.
20. Трансгуманізм та постгуманізм: етичні та антропологічні наслідки кіборгізації людини.
21. Свобода особистості та технологічний детермінізм: чи керують технології розвитком суспільства?
22. Концепція інформаційного суспільства (Д. Белл, Е. Тоффлер): основні характеристики та виклики.
23. Соціальні комунікації в мережі: трансформація приватності та публічності.
24. Феномен «Цифрового Паноптикуму»: влада, нагляд та контроль в епоху Big Data.
25. Предмет етики. Моральні цінності та їх трансформація в цифровому середовищі (нетикет).
26. Етичні стратегії в ІТ: утилітаризм проти деонтології.
27. Проблема етичного програмування: «дилема вагонетки» для автономних систем та ШІ.
28. Алгоритмічна упередженість (Bias) та соціальна справедливість: філософський аналіз помилок у даних.
29. Філософські прогнози майбутнього: концепція Технологічної сингулярності (Р. Курцвейл).
30. Відповідальність науковця та розробника: концепція сталого розвитку та екологічна етика.
31. Філософія як «мета-мова» науки та її значення для інженерії програмного забезпечення.
32. Роль концептуального мислення в архітектурі складних програмних систем.
33. Теорема неповноти Геделя та межі формалізації знання.
34. Проблема машинного мислення в контексті тесту Тюрінга.
35. Людино-машинна взаємодія та принципи людиноцентрованості інтерфейсу.
36. Цифрова нерівність і трансформація праці в умовах алгоритмізації.
37. Open Source як соціальна модель спільного володіння знаннями.

38. Академічна доброчесність і принцип неприпустимості корупції у професійній діяльності.

39. Маніфест вільного програмного забезпечення та професійні кодекси ІТ-спільнот (АСМ, IEEE).

40. Проблема пояснюваності штучного інтелекту та феномен «чорної скриньки» нейромереж.

8. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на практичних заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	30
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Індивідуальне тестування	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка результатів індивідуального тестування, перевірка конспектів лекцій, перевірка рефератів	10
Виконання індивідуальних завдань (дослідна робота здобувача)			
1.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять, наукових конференцій та круглих столів.	10
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль – екзамен			50
Загалом балів			100

Поточний контроль знань здобувачів при підсумковому контролі у формі екзамену (максимум 50 балів) оцінюється за шкалою («2», «3», «4», «5»), з обов'язковим переведенням балів за кожний вид роботи таким чином:

– за підготовку до аудиторних занять (максимум 30 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості практичних (лабораторних) занять, для переведу балів за підготовку до аудиторних занять середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 6;

– за виконання завдань для самостійного опрацювання (тестування, завдання, підготовка реферату за заданою тематикою) (максимум 10 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості програмного матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення, для переведу зазначених балів середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 2;

– за інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовку наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо (максимум 10 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості інших видів індивідуальних завдань, для переведу балів за підготовку до аудиторних занять середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 2.

Критерії оцінювання поточного контролю

- «2» – виставляється за неправильну відповідь (письмову роботу), яка не відповідає змісту теми та свідчить про нерозуміння її основних положень;
- «3» – виставляється за відповідь (письмову роботу), яка відповідає змісту теми, але є неповною і неточною у визначенні понять, свідчить про неповне розуміння основних положень навчального матеріалу, свідчить про те, що знання здобувача мають фрагментарний, поверховий характер;
- «4» – оцінюється правильна і обґрунтована відповідь (письмова робота), з якої видно, що здобувач знає й розуміє теоретичний матеріал в обсязі навчальної теми, володіє необхідними навичками, не допускає суттєвих помилок.
- «5» – оцінюється повна, правильна, ґрунтовна відповідь (письмова робота) на запитання теми, що передбачає логічність і послідовність викладу матеріалу, володіння термінологією, показує вміння повно й глибоко використовувати теоретичні знання в практичній площині.

Критерії оцінювання підсумкового контролю у формі екзамену

Максимальна оцінка підсумкового контролю у формі екзамену не може перевищувати 50 балів. При цьому рівень знань оцінюється:

- **від 40 до 50 балів** – здобувач виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки;
- **від 30 до 40 балів** – здобувач володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді;
- **від 20 до 30 балів** – здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки.
- **від 10 до 20 балів** – здобувач володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;
- **від 0 до 10 балів** – здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки.

9. ОЦІНЮВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Загальні результати знань здобувачів по даній дисципліні оцінюються наступним чином:

- **«Відмінно»/«зараховано» (А)** – від 90 до 100 балів. Здобувач виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та практичних заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи,

презентував реферат за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

– **«Добре»/«зараховано» (В)** – від 82 до 89 балів. Здобувач володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та практичних заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

– **«Добре»/«зараховано» (С)** – від 74 до 81 балів. Здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

– **«Задовільно»/«зараховано» (D)** – від 64 до 73 балів. Здобувач був присутній не на всіх лекціях та практичних заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи та рефератів;

– **«Задовільно»/«зараховано» (E)** – від 60 до 63 балів. Здобувач був присутній не на всіх лекціях та практичних заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

– **«Незадовільно з можливістю повторного складання»/«не зараховано» (FX)** – від 35 до 59 балів. Здобувач володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

– **«Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни»/«не зараховано» (F)** – від 0 до 34 балів. Здобувач не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальна шкала	Шкала за ECTS	Національна шкала	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	Зараховано
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	Зараховано
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	Не зараховано
0-34	F		

10. ДОТРИМАННЯ ВИМОГ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Викладання та засвоєння навчальної дисципліни передбачає неухильне дотримання вимог академічної доброчесності, яка регулюється Законом України “Про освіту” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004), «Методичними рекомендаціями для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» (Лист МОН № 1/9-650 від 23.10.18 року), іншими нормативними документами. Зокрема, основні засади дотримання академічної доброчесності визначено у «Положенні про академічну доброчесність у

Міжнародному гуманітарному університеті», «Кодексі академічної доброчесності Міжнародного гуманітарного університету» та «Інструкції щодо процедури технічної перевірки на наявність текстових запозичень (академічного плагіату)», затвердженої наказом МГУ від 03.05.2024 р., № 708а.

Відповідно до ст.42 Закону України “Про освіту” академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Даниль'ян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2019. 432 с.
2. Петрушенко В. Л. Філософія : навчальний посібник (у схемах і таблицях). Львів : Новий Світ-2000, 2020. 306 с.
3. Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія : підручник. Київ : Академвидав, 2018. 592 с.
4. Іванова О. С. Конспект лекцій з дисципліни «Філософія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Комп'ютерні науки», спеціальності F3 Комп'ютерні науки денної та заочної форми навчання / Іванова О. С.; [Електронне видання]. – О.: МГУ, 2025. 78 с.
5. Іванова О. С. Навчально-методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Комп'ютерні науки», спеціальності F3 Комп'ютерні науки денної та заочної форми навчання / Іванова О. С.; [Електронне видання]. Одеса: МГУ, 2025. 30 с.

Допоміжна

1. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція / пер. з фр. В. Ховхуна. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.
2. Флорівіді Л. Четверта революція: як інфосфера змінює людську реальність. Oxford University Press, 2014 (англ. вид.).
3. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2019. 232 с.
4. Іванова О. С. Професійний розвиток особистості в умовах євроінтеграційних процесів. Іванова О. С., Єрмакова С. С., Шишко О. Г. Міжнародної науково-методичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців» Конференція – XXVIII м. Одеса. Одеська державна академія будівництва та архітектури, University North (Хорватія) 20-21 квітня 2023 р.

5. Ivanova O., Yermakova S., Horytska O., Polishchuk V., Polukhtovych T., Vivcharenko T. / Influence of the Neuro-Educational Environment on One's Socialization under Total Digitalization. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 12(1). 2023.
6. Іванова О.С. «Культура як інтегративний показник елітарної освіти». Web of Scholar. Multidisciplinary Scientific Journal. RS Global International academy journal. Scientific Educational Center. Warsaw, Poland. 2 (20), Vol. 5, February 2018.
7. Іванова О.С. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства. Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 20-21 вересня 2024 р., м. Одеса. – Міжнародний гуманітарний університет. – 344 с.
8. Токачова Г. В. Іванова О. С. Цифровізація розвитку людського капіталу. // О.С. Іванова Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (20-21 вересня 2024 р.), м. Одеса. Міжнародний гуманітарний університет. 338 с. С. 123-125.
9. Іванова О.С. Філософія психології цифрової людини і цифрового суспільства. // О.С. Іванова. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (20-21 вересня 2024 р.), м. Одеса. Міжнародний гуманітарний університет. 338 с. С. 113-115.
10. Іванова О.С., Горицька О.В., Шаповалова Т.Г. Освітня інтеграція крізь призму академічної мобільності студентів / Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Вип. 49, том 1, 2022. - Журнал включено до міжнародних наукометричних баз.
11. Іванова О. С. Особливості соціального розвитку наукових кадрів у цифрову еру. Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, –338 с. - С. 120-122 Міжнародний гуманітарний університет. м. Одеса. URL: <http://surl.li/lsnqd> (14-15 вересня 2023р.)
12. Іванова О. С. Філософія психології: ноосферний розвиток інформаційного суспільства. Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, „ –338 с. - С. 123-125 Міжнародний гуманітарний університет. м. Одеса URL: <http://surl.li/lsnqd> (14-15 вересня 2023р.)
13. Іванова О. С. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства. Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (20-21 вересня 2024р.), м. Одеса. – Міжнародний гуманітарний університет. – 344 с. С.138-141. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/56c767c9-a8e6-4036-a215-b54d5fc88660/content>
14. Пальчинська М. В., Іванова О. С. Інформаційна культура особистості як атрибут інформатизації суспільства. // О.С. Іванова Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (20-21 вересня 2024 р.), м. Одеса. Міжнародний гуманітарний університет. 338 с. С. 156-160.
15. Іванова О.С., Горицька О.В., Шаповалова Т.Г. Академічна доброчесність як запорука якості освіти. / «Перспективи та інновації науки» - No 3(8), 2022. - Журнал включено до міжнародних наукометричних баз

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII <https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/65715.html>
3. Етичний кодекс ІТ-спеціаліста.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. <https://mu.od.ua/naukova-biblioteka>

2. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. Режим доступу: <http://odnb.odessa.ua/>